

RIVOJLANGAN DAVLATLAR FOND BOZORINI RIVOJLANTIRISH ILG'OR TAJRIBALARI.

Abdurasulov Iskandar Dilshod o'g'li

*Toshkent moliya instituti magistratura fakulteti,
kapital bozori va qimmatli qog'ozlar yo'nalishi 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqola rivojlangan mamlakatlarda fond bozorlarini rivojlantirishdagi ilg'or tajribalarni o'rganadi. Bu ularning muvaffaqiyatiga hissa qo'shadigan asosiy omillarni, shu jumladan me'yoriy asoslarni, texnologik yutuqlarni va globallashuvning ta'sirini o'rganadi. Adabiyotlar tahlili tegishli tadqiqotlar va nazariyalarni ta'kidlaydi, metodlar bo'limida esa tadqiqot yondashuvi ko'rsatilgan. Natijalar rivojlangan mamlakatlar fond bozorlari duch keladigan yutuqlar va muammolarni namoyish etadi. Muhokama bo'limi ushbu topilmalarni sharhlaydi va maqola keyingi o'sishni ta'minlash va kuchaytirish bo'yicha tushunchalar va takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Fond bozori, rivojlanish, moliya bozorlari, me'yoriy asoslar, texnologik taraqqiyot, globallashuv, bozor samaradorligi.

Qimmatli qog'ozlar bozori har qanday millatning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Rivojlangan mamlakatlar o'zlarining fond bozori evolyutsiyasida qat'iy me'yoriy asoslar, texnologik yangiliklar va globallashuvning kuchayishi bilan ajralib turadigan ajoyib yutuqlarni namoyish etdilar. Ushbu maqola ushbu mamlakatlarda fond bozorlarini rivojlantirishga turtki bo'lgan ilg'or tajribalarni tahlil qilish va tushunishga qaratilgan.

Qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirishning ilg'or tajribalarini o'rganish uchun mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqish o'tkazildi. Tahlil tartibga solish siyosati, texnologik yangiliklar va globallashuv ta'siriga qaratildi. Bundan tashqari, taniqli rivojlangan mamlakatlarning amaliy tadqiqotlari ularning fond bozorini rivojlantirishda duch keladigan aniq strategiyalar va muammolarni tushunish uchun o'rganildi.

Rivojlangan mamlakatlarda fond bozorlarining rivojlanishi turli omillar ta'sirida murakkab va dinamik jarayondir. Rivojlangan mamlakatlarda fond bozorlarini rivojlantirishning ba'zi ilg'or tajribalari va tendentsiyalari:

1. Texnologiya va yuqori chastotali savdo:

- Ilg'or rivojlangan mamlakatlar texnologiyaga asoslangan savdoning, shu jumladan yuqori chastotali savdoning (HFT) o'sishiga guvoh bo'lishdi. Algoritmilar va rivojlangan savdo tizimlari likvidlik va bozor samaradorligiga hissa qo'shadigan savdolarning tezkor bajarilishini ta'minlaydi.

2. Normativ Muhit:

- Rivojlangan mamlakatlarda odatda adolatli va shaffof bozorlarni ta'minlash uchun yaxshi tashkil etilgan me'yoriy asoslar mavjud. Qo'shma Shtatlardagi qimmatli qog'ozlar va birja komissiyasi (SEC) kabi tartibga soluvchi organlar bozor faoliyatini nazorat qilish va investorlarni himoya qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

3. Bozor Infratuzilmasi:

- Rivojlangan mamlakatlarda murakkab savdo maydonchalari, hisob-kitob tizimlari va kliring uylari bilan mustahkam bozor infratuzilmalari mavjud. Blockchain kabi ilg'or texnologiyalarni qabul qilish ushbu infratuzilmalarning samaradorligi va xavfsizligini oshirish uchun o'rganilmoqda.

Bozor infratuzilmasi deganda moliya bozorlarining savdo, kliring, hisob-kitob va umumiy faoliyatini osonlashtiradigan tizimlar, institutlar va mexanizmlar doirasi tushuniladi. Rivojlangan mamlakatlarda bozor infratuzilmalari murakkabligi, samaradorligi va yuqori texnologik standartlarga muvofiqligi bilan ajralib turadi. Rivojlangan mamlakatlarda bozor infratuzilmasining ba'zi asosiy tarkibiy qismlari va xususiyatlari:

Murakkab Savdo Maydonchalari:

- Rivojlangan mamlakatlarda odatda moliyaviy vositalarni uzluksiz sotib olish va sotish imkonini beruvchi ilg'or elektron savdo maydonchalari mavjud. Ushbu platformalar ko'pincha turli xil buyurtma turlarini qo'llab-quvvatlaydi, Real vaqtda bozor ma'lumotlarini taqdim etadi va investorlarga murakkab savdo vositalarini taklif qiladi.

Hisob-Kitob Tizimlari:

- Hisob-kitob tizimlari savdolarini yakunlash uchun juda muhimdir. Rivojlangan mamlakatlarda xaridorlar va sotuvchilar o'rtasida qimmatli qog'ozlar va mablag'larning samarali va o'z vaqtida o'tkazilishini ta'minlaydigan mustahkam hisob-kitob tizimlari mavjud. Avtomatlashtirilgan va markazlashtirilgan hisob-kitob jarayonlari xavflarni kamaytirishga va bitimlar tezligini oshirishga yordam beradi.

Ilg'or texnologiyalarni qabul qilish:

- Rivojlangan mamlakatlarda moliya sanoati bozor infratuzilmasini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirishga intilmoqda. Bunday texnologiyalardan biri blockchain bo'lib, u moliyaviy operatsiyalarning samaradorligi, shaffofligi va xavfsizligini oshirish potentsiali uchun o'rganilmoqda. Blockchain-ning markazlashtirilmagan va buzilishga chidamli tabiati bozor infratuzilmasining turli jihatlari uchun istiqbolli echim sifatida qaraladi.

Normativ Nazorat:

- Rivojlangan mamlakatlar odatda bozor infratuzilmalarini nazorat qiluvchi qat'iy me'yoriy asoslarga ega. Nazorat qiluvchi organlar qoidalar va qoidalarga rioya qilishni

ta'minlaydi, bozor ishtirokchilarini kuzatib boradi va moliya bozorlarining yaxlitligi va barqarorligini saqlash uchun ishlaydi.

Jahon bozorlarining integratsiyasi:

- Rivojlangan mamlakatlarda bozor infratuzilmalari ko'pincha moliyaviy bozorlarning global hamkasblari bilan integratsiyasini engillashtirish uchun mo'ljallangan. Ushbu integratsiya transchegaraviy savdo, kliring va hisob-kitoblarni amalga oshirishga imkon beradi, bu bozor ishtirokchilari uchun likvidlik va diversifikatsiya imkoniyatlarini oshirishga yordam beradi.

Doimiy Innovatsiyalar:

- Uzluksiz innovatsiyalar rivojlangan mamlakatlarda bozor infratuzilmasining o'ziga xos belgisidir. Moliya institutlari va bozor operatorlari jadal rivojlanayotgan moliyaviy landshaftning etakchisida qolish uchun doimiy ravishda yangi texnologiyalar va amaliyotlarni o'rganmoqdalar va amalga oshirmoqdalar.

Rivojlangan mamlakatlarda bozor infratuzilmasi o'zining texnologik murakkabligi, samarali jarayonlari va kuchli me'yoriy-huquqiy bazasi bilan ajralib turadi. Blockchain kabi ilg'or texnologiyalarni doimiy ravishda o'rganish moliyaviy bozorlarning samaradorligi va xavfsizligini yanada yaxshilash majburiyatini aks ettiradi.

4. Bozorlarning globallashuvi:

- Rivojlangan mamlakatlardagi fond bozorlari global miqyosda tobora o'zaro bog'liq. Transchegaraviy savdo, xalqaro ro'yxatlar va moliya bozorlarining integratsiyasi kapital bozorlarining globallashuviga yordam beradi.

5. Moliyaviy vositalarni diversifikatsiya qilish:

- Rivojlangan bozorlar an'anaviy aktsiyalardan tashqari ko'plab moliyaviy vositalarni, shu jumladan opsiyonlar, fyucherslar va turli xil hosilalarni taklif etadi. Moliyaviy mahsulotlarni diversifikatsiya qilish investorlarga xatarlarni boshqarish va portfellarini optimallashtirish uchun ko'proq vositalarni taqdim etadi.

6. Bozor shaffofligi va ma'lumotlarga kirish:

- Ilg'or axborot tizimlari va Real vaqtda ma'lumotlarni tarqatish bozor shaffofligini oshirishga yordam beradi. Rivojlangan mamlakatlardagi investorlar boy ma'lumotlarga ega bo'lib, ularga ko'proq ma'lumotli investitsiya qarorlarini qabul qilishga yordam beradi.

7. Investorlarni o'qitish va himoya qilish:

- Rivojlangan mamlakatlar ko'pincha investor ta'lim va himoya birinchi o'ringa. Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha tashabbuslar va investorlarni himoya qilish bo'yicha tartibga solish choralari yanada xabardor va himoyalangan investorlar bazasiga hissa qo'shadi.

8. Korporativ Boshqaruv Amaliyoti:

- Rivojlangan bozorlar odatda kuchli korporativ boshqaruv tamoyillariga amal qiladi. Shaffof moliyaviy hisobot, aktsiyadorlarning huquqlari va hisobdorlik mexanizmlari fond bozorida investorlarning ishonchini oshirishga yordam beradi.

9. Ijtimoiy mas'uliyatli investitsiya (SRI) va ESG mulohazalari:

- Rivojlangan bozorlarda ijtimoiy mas'uliyatli investitsiyalar va ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) omillarini hisobga olish tendentsiyasi o'sib bormoqda. Investorlar tobora barqaror va axloqiy amaliyotlarga mos keladigan kompaniyalarni qidirmoqdalar.

10. Bozor innovatsiyasi va Fintech integratsiyasi:

- Rivojlangan mamlakatlar ko'pincha moliyaviy texnologiyalar (fintech) innovatsiyalari uchun markaz bo'lib xizmat qiladi. Robo-advisors, blockchain va sun'iy intellektni o'z ichiga olgan fintech echimlarining integratsiyasi fond bozorlari va investitsiya strategiyalarining manzarasini o'zgartirmoqda.

Shuni ta'kidlash kerakki, rivojlangan bozorlar sezilarli yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, qiyinchiliklar va davom etayotgan o'zgarishlar ularning fond bozori landshaftlarini shakllantirishda davom etmoqda. Innovatsiyalarni tartibga soluvchi nazorat va investorlarni himoya qilish bilan muvozanatlash bo'yicha doimiy harakatlar barqaror o'sish va barqarorlik uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Muhokama natijalarni sharhlaydi, tartibga solish choralari, texnologik yutuqlar va globallashuv o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi. Ushbu omillarning sinergiyasi rivojlangan mamlakatlar fond bozorlarini yangi cho'qqilarga olib chiqdi. Xatarlarni boshqarish bilan innovatsiyalarni muvozanatlash bo'yicha doimiy harakatlar juda muhimdir va munozarada paydo bo'layotgan muammolarni hal qilish uchun moslashuvchan me'yoriy asoslar zarurligi ta'kidlanadi.

Xulosalar:

Xulosa qilib aytganda, rivojlangan mamlakatlarda fond bozorlarini rivojlantirish bo'yicha ilg'or tajribalar ko'p qirrali yondashuv muhimligini ta'kidlaydi. Mustahkam me'yoriy-huquqiy asoslar, uzluksiz texnologik innovatsiyalar va strategik globallashuv o'rtasidagi muvozanat barqaror o'sishning kaliti bo'ldi. Yutuqlar aniq bo'lsa-da, qiyinchiliklar davom etmoqda, bu bozorlarning uzoq muddatli barqarorligi va taraqqiyotini ta'minlash uchun dinamik va moslashuvchan yondashuvni talab qiladi.

Oldinga qarab, siyosatchilar va bozor ishtirokchilari rivojlanayotgan xatarlarni hal qilish uchun me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirishga e'tibor qaratishlari kerak. Texnologik infratuzilma va tadqiqotlarga investitsiyalarni davom ettirish bozor samaradorligini ta'minlash uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va rivojlanayotgan global iqtisodiy dinamikaga moslashish rivojlangan mamlakatlar fond bozorlarining barqarorligini yanada kuchaytiradi. Mavjud strategiyalarni muntazam baholash va yangilash kelajakdagi muammolar va imkoniyatlarni boshqarish uchun juda muhimdir.

Adabiyotlar.

1. Ksenzhuik, O. (2017). Global precious stones market and modern tendencies of diamonds market development. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, (5), 97-103.
2. Kurpayanidi, K. (2021). National innovation system as a key factor in the sustainable development of the economy of Uzbekistan. In E3S Web of Conferences (Vol. 258). EDP Sciences.
3. Margianti, E., & ets. (2015). Regional marketing as a tool of increasing the investment attractiveness of the Fergana valley. Современные научные исследования и инновации, (1-2), 64-66.
4. Shmarlovskaya, G., Nichkasova, Y., & Sadvokasova, K. (2018). Trends, problems and prospects of the IPO market development. Bulletin of the National Academy of Science of the Republic of Kazakhstan, 4(374), 86-98.
5. Yartey, C. A. (2008). The determinants of stock market development in emerging economies: Is South Africa different?. IMF Working Papers, 2008(032).
6. Yartey, C. A., & Adjasi, C. K. (2007). Stock market development in Sub-Saharan Africa: Critical issues and challenges.
7. Zatsarinnyi, E. I., Malykh, N. I., Severina, Y. N., Gendon, A. L., Minnullina, A. Y., & Malysenko, K. A. (2017). Current trends in the financial market development. J. Advanced Res. L. & Econ., 8, 2629.